

[B] **JE WILT IN HET GEDICHT BLIJVEN.
“LIL (ZUCHT)” VAN ASTRID LAMPE**

“Onaf” en “discontinue” (Willem Bongers), “zot en ongerijmd” (Erik Lindner), “multiperspectivistisch” (Jos Joosten), “een aan onzin grenzende gekte” (Arie van den Berg), “ongrijpbaar” en “ondoorgegrondelijk” (Mario Molegraaf)... Het is slechts een kleine greep uit het aanbod, maar ze geeft wel goed aan welke consensus de literaire kritiek in de loop der jaren heeft bereikt over het werk van Astrid Lampe: dit is lastige, malle en behoorlijk onbegrijpelijke poëzie.

De moeilijkheidsgraad van Lampes gedichten heeft echter zelden of nooit in de weg gestaan van een consistente appreciatie van het werk: meerdere van Lampes vorige bundels werden genomineerd voor en bekroond met literaire prijzen (*Spuut je ralkleur* uit 2005 werd zelfs bekroond met de Ida Gerhardt Poëzieprijs in 2006 én de Schrijversprijs der Brabantse Letteren in 2007) en ontlokten enthousiasme aan talloze critici. Dat er desondanks ook aardig wat negatieve kritiek kwam, had meestal te maken met de frustratie van recensenten (en lezers) over de weigering van deze poëzie om ondubbelzinnig te communiceren.

Die frustratie krijgt vorm in een vraag die eigenlijk haaks staat op Lampes hele project: of deze poëzie “ergens over gaat”, of ze iets mee te delen heeft over een gedeelde werkelijkheid. Critici als Joop Leibbrand en Piet Gerbrandy beantwoorden die vraag positief, andere recensenten betwijfelen dat, of opperen dat deze poëzie enkel “oratorisch” communiceert, wanneer ze wordt voorgedragen dus. Een derde categorie ten slotte wijst er – samen met Lampe – op dat “communicatie [voor deze gedichten] geen poëtisch criterium” is en dat de gedichten andere hersengebieden dan cognitie en logica willen aanspreken (bijvoorbeeld muzikaliteit of filmische verbeelding). Dat sluit mooi aan bij Lampes poëtische visie, die het “vertellen” gelijkstelt aan een soort anekdotiek die haar niet interesseert: “De anekdotes staan voor mij het andere in de weg.”

Wat dat “andere” dan precies is, wordt echter nergens bij naam genoemd en verschijnt slechts als de ontkenning van het zogenaamde *geconditioneerd zijn* door de taal, dat streeft naar herkenbare patronen, veilige structuren en – niet het minst – betekenis. Lampe probeert de lezer in een meer avontuurlijke

conditie te krijgen (“de dichter in ons hijst zich al in safaripak”, zo waarschuwt ze in het vijfde gedicht van de nieuwe bundel), met een elliptische en associatieve schrijftuur: “Je bent je als dichter heel erg bewust van allerlei associaties die de woorden oproepen. Wanneer je een woord of een zin kiest, dan weet je dat het een heel veld beslaat, dat er van alles in beweging komt. Dan is het de keuze die je maakt, als in een compositie, om bepaalde zaken tegenover elkaar te gaan zetten. Andere elementen worden daardoor meegesleurd.”

Onder Lampes poëzie is dus een structuralistisch mechanisme aan het werk dat de interpretatie van een zin als “Doe mij ’s gauw een bak licht konijntje” uit *Lil (zucht)*, ondergeschikt maakt aan de associatieve mogelijkheden van de woordcombinaties. Daarmee doorprijkt ze het – bij sommige lezers en critici nog steeds vigerende – taboe dat poëzie moet mikken op een of andere inhoudelijke overdacht op de lezer. De lezer van Lampes werk krijgt al snel de indruk dat zijn specifieke lectuur en interpretatie van deze gedichten er eigenlijk niet toe doen. Dat het *niet uitmaakt* of hij bij “een bak licht” denkt aan een lichtgekleurde bak, een ‘niet zware’ bak, een lichtbak, een auto of een doodbanaal bakje koffie, of bij “konijntje” aan een koosnaampje voor een geliefde, een seksuele toespeling (Lampe citeerde ook in haar vorige bundel al uit het Nederlandstalige hitje ‘Konijntje’ van AKA The Junkies), of gewoon aan een echt konijn, in een bak, vóór die lichtbak, verblind in het licht van de koplampen, stokstijf, verlamd van angst, zo goed als dood. De poëzie van Lampes gedicht zit niet zozeer in de betekenis die één lezer eraan geeft, maar in het nadenken over hoe al die betekenissen van al die lezers zich tot elkaar verhouden. Ilja Leonard Pfeijffer spreekt in dit verband over een “complexe asymmetrische Rorschachtest. [...] Chaos waarin zich ontelbare mogelijkheden van orde aftekenen, maar geen ervan is definitief.”

Wat we ons nu kunnen afvragen, is of Lampes schrijftuur hier nog altijd even effectief in slaagt. In ieder geval is ze nog niet zo gek veel veranderd sinds haar debuut *Rib*: nog steeds hanteert ze suggestiviteit in de vorm van elliptische, afgebroken zinnen (“aan nardusgras mijn wijfjesbloed”) en genereert ze raadselachtigheid via onvoorspelbare gedachtesprongen. Relativerende humor is er ook

nog steeds, zeker wanneer ze anticipeert op de critici die haar voorliefde voor in onbruik geraakte woorden hekelen (“Nee help niet weer..! / niet weer zo’n Seine waarin je naar het woordenboek grijpt (rabiaat) en tiert/dode pixel dode pixel dodoe - / jij altijd ...!”), de betekenisloosheid van haar gedichten in vraag stellen (“waar ik dan *wel* naar solliciteer op deze vluchtstrook/ noem het vrij vers, meneer”), of, nog erger, die proberen te neutraliseren door ze een interpretatiekader op te dringen:

mijn vertaalprofessor denkt dat mijn zinnen
kraantjes zijn
ik zwijg expres in alle talen
naar waarheid naakt zegt hij
poëzie stroomt
hij knalt er een Hollandse lucht boven
en de rokken van mijn moedertaal
bollen op gaan breeduit staan
[...]

Opvallend is wel dat Lampe sinds de bundel *Park Slope / K'nex studies* (2008) nog veel meer uitspraken over poëzie dan vroeger gebruikt en frequenter experimenteert met typografie en witruimte. Toch rijst de vraag of haar bundels inmiddels niet even onderling inwisselbaar zijn geworden als de kritieken die ze onder een noemer trachten te plaatsen, en of het zo langzamerhand geen tijd is voor iets anders.

Op die vraag heeft Lampe nu, precies op tijd, een antwoord klaar. Als we *Park Slope / K'nex studies* beschouwen als haar meest manifestachtige en idealistische bundel, dan legt Lampe met *Lil (zucht)* de lat voor zichzelf weer wat hoger. Deze bundel is niet opnieuw gefundeerd op de halsstarrige weigering toegevingen te doen aan de regels van de op betekenis azende lezer, maar veroorlooft zichzelf om te spelen met de mogelijkheden van dat denkspoor: onder meer via de muzikaliteit van rijm en metrum (“strofe voor strofe, haast toverend/ land op mijn water veroverend”), assonanties en alliteraties (“me zoet in je roes”, “die souffleur op solfège”, maar ook via het optreden van personages (Lil, de vertaalprofessor, ...) en de suggestiviteit van terugkerende patronen of herhaalde frasen (“je wilt in het gedicht blijven”, “geen vulpen die gaat lekken in een te hoge vlucht”). Met die ingrepen legt

deze bundel niet alleen een sterkere nadruk op de interne samenhang, maar gaat hij ook relaties aan met Lampes vorige werk (de frase “ciselieren als handeling” komt bijvoorbeeld ook al voor in *Park Slope / K'nex studies*).

Lil (zucht) is daarmee de volgende logische stap in Lampes ontwikkeling: de bundel biedt nog steeds weerstand tegen de conditionering vanwege de taal, maar is er ook ergens weer toe aangetrokken. Door zichzelf dit toe te laten en die twee uitersten op één lijn te proberen krijgen, stoot Lampe door naar een nieuw niveau in haar nooit aflatende poëtische onderzoek. En dat is spannend genoeg om ook deze keer, met Lampe, in het gedicht te willen blijven.

CIN WINDEY

ASTRID LAMPE, *Lil (zucht)*, Querido, Amsterdam, 2010,
64 p.